

ZAKAJ SE NE BI ZGLEDOVALI PO SOSEDIH?

BIVAKI V ZAH. JULIJCIH IN PRI NAS

ANDREJ STRITAR

Več let že zahajam v Italijo v Zahodne Julijce, pa tudi dlje na zahod v njihove gore. Vedno znova me navdušuje podjetnost naših sosedov pri opremljanju njihovih gora z bivaki. Poglejmo najprej, kam vse so postavili ta kovinska zatočišča v naši soseščini! Večina jih je standardne oblike in očitno narejenih v isti delavnici. Praviloma imajo 9 ležišč, odeje, nekaj manjših stolov in zložljivo mizo. Do najbližje vode je običajno pot označena.

BIVAKI NA ČISTO PRAVIH KRAJIH

Začnimo na južni strani Kaninskega pogorja! **Pod Veliko Babo** nad planino Zgornje Brdo v Reziji stoji **bivak CAI Manzano**. Uporabimo ga lahko kot izhodišče za »Ta visoko rosojansko pot« ali pa pred vzponom na Babo ali Laško planjo. Ko po »Ta visoki rosojanski poti« zlezemo čez Kanin in vrh Krnice, nas na **sedlu Grubije** pričaka **bivak Marusich**. Ta ni standardne oblike, vseeno pa ima 9 ležišč in podobno ostalo »udobje«. Postavljen je na pomembnem križišču poti, saj se od njega lahko napotimo v Rezijo, na Žrd, v Reklanico, na Vrh Krnice oziroma Kanin ali pa h koči Gilberti.

Na kaninskih podih nekje na sredi med sedlom Grubije in sedlom Bela peč leži jamarški **bivak Davanzo-Picciola Vianello**. Za nas gornike ni preveč zanimiv, saj je precej odmaknjen od naših poti in ciljev. Čisto drugače pa je z jamarškim **bivakom Modenutti-Savoia** na sedlu **Vrh Laških brežičev** (italijansko Sella Robon) na skrajnem vzhodnem koncu italijanskih kaninskih podov severno pod Črnelso Špico. Do tja je speljana lepa markirana pot z Nevejskega prevala in še vedno dobro nadelana mulatjera čez pode. Uporabimo ga lahko kot izvrstno izhodišče za vzpon na Lopo, Hudi vršič in Črnelso Špico ali pa za nadaljevanje poti po grebenih proti Jerebici. Tudi če se odpravimo na vzpon iz Moznice na te gore, lahko v njem najdemo prijetno zavetje.

Naslednje zavetišče ob naši meji je **bivak Nogara** tik pod **Mangrtom**. V njem lahko prespimo, kadar se odpravljamo po znani in težki »ferrati« na Mangrt s severa. Jeseni 1991 pa je Mangrt menda (informacija je ustna, na zemljevidu ali v naravi je še nisem videl potrjene) dobil še eno pridobitev. Tik pred koncem sezone jim je uspelo postaviti še bivak nekje pri **Robu nad Zagačami**. Lokacija je izbrana zares izvrstno. Plezalcem, ki se trudijo prek zahtevne in dolge stene Malega Koritniškega Mangrta,

ne bo treba več hiteti zaradi težavnega sestopa po Via dela Vita. Nam navadnim gornikom pa so z njim »odpri« čudoviti svet med Mangrtom in Poncami, kamor smo se do sedaj lahko odpravljali le v skoraj ekspedicijskem slogu. Nič več ne bo treba drveti čez greben Ponc, gristi kolena v enodnevnem vzponu in sestopu iz Koritnice na Vevnico, Kotovo špico ali Mangrt ali pa tovoriti še težko opremo za bivakiranje.

NAJBOLJ DIVJA ROMANTIKA

Bivak Gorizia v zgornjem delu doline **Bele vode** je našim plezalcem dobro znan. Pravzaprav sta tam dva bivaka skupaj, saj je včasih alpinistov kar preveč. Uporabimo pa ga lahko tudi pri vzponu na Trbiško Krniško špico, na vse Koze in Gamse okoli Viša ali pa kot začetno izhodišče pri dolgem sprehodu po najvišji in najdaljši »ferrati« Julijcev, od Trbiške škrbinice po poti Anita Goitan pod Viševo skupino in potem naprej po vrhovih vse do Poliškega Špika.

Bivak Mazzeni stoji pod **Škrbino Prednje špranje** in predvsem pride prav alpinistom. Mimo njega gre prehod iz doline Zajzere h koči Corsi. Severno pod **Poliškim Špikom** stoji še **bivak Stuparich**, ki ima le 6 ležišč. Zelo prav nam pride, če se odpravljamo po zahtevni Kugvjevi poti ali poti Amalia na vrh Poliškega Špika.

Na čudoviti rami 2430 metrov visoko pod vrhom **Poliškega Špika** leži majhen **bivak Suringar**. Ima le pet ležišč. Pomaga nam predvsem takrat, ko se ne zmremo več vrniti v dolino po zahtevni poti Amalia. Na nekaterih zemljevidih je še vedno vrisan tudi **bivak Muschi** globoko pod zahodno steno **Poliškega Špika**. Toda to ni nič drugega kot le naravna jama, kjer je nekaj penaste gume za bolj udobno ležanje. Nobenih odej ali kakega drugega udobja!

Ostaneta še dva bivaka okoli **Strme peči**. Prvi, **del Torso**, stoji na samem vrhu in je namenjen plezalcem, ki se ves dan mučijo v lepi in zahtevni severni steni. Menda je najprej stal na sedlu Grubije, pa so ga prenesli sem, tam pa kasneje postavili novega. Drugi, bivak **CAI Cividale Sotgoliz**, je postavljen v za moj okus najbolj divje romantičen konec Julijcev. Planina **Sotgoliz** je majhen raven prostorček, stisnjen med strme severne stene Strme peči in divje grape Sfonderata. Od tam imamo enkratnega pogled na mogočno zahodno ostenje Poliškega Špika. Po prijetni noči se lahko odpravimo plezat v Strmo peč ali pa po novi »ferrati« na vrh.

Bivaki v Julijcih in Kamniških in Savinjskih Alpah:
 1. Bivak CAI Manzano, 2. Bivak Marusich, 3. Bivak Davanzo-Picciola Vianello, 4. Bivak Modenutti-Savoia, 5. Bivak Nogara, 6. Bivak na Robu nad Zagačami, 7. Bivak Gorizia, 8. Bivak Mazzeni, 9. Bivak Stuparich, 10. Bivak Suringar, 11. Bivak Torso, 12. Bivak CAI Cividale, 13. Bivak I v Veliki Dnini, 14. Bivak II pod Rokavi, 15. Bivak III Za Akom, 16. Bivak IV Na rušju, 17. Bivak Pod srcem, 18. Bivak nad Drežnico, 19. Bivak pod Ojstrico, 20. Bivak pod Skočno, 21. Bivak pod Grintovcem, 22. Bivak pod Kočno, ni narisano: 23. Bivak pod Storlicem.

ALI PZS NE MISLI NA BIVAKE?

Kako pa je z bivaki pri nas? V naših Julijcih so štirje, ki so jih jeseniški alpinisti postavili že pred drugo svetovno vojno ali pa tik po njej. Vsi so na čudovitih krajih in podobno kot italijanski »odpirajo« določena območja zagnanim obiskovalcem. Poleg njih obstaja še bivak Pod Srcem v Martuljku, ki pa je menda običajno zaklenjen, nekaj podobnega pa je z nekdanjo karavlo pod Luknjo. Bivak pravijo svojemu zavetišču v starem seniku ob poti na Krn tudi drežniški planinci. To pa je v Julijcih vse.

V Kamniških in Savinjskih Alpah jih je razmeroma več: pod Kočno, pod Grintovcem, pod Skuto, pod Ojstrico, pa še v steni Storžiča. Nekaj jih je zaklenjenih, nekaj slabo vzdrževanih, nekateri pa so čisto prijazni. Vsekakor je velika pomanjkljivost, da ima vsak drugačen način upravljanja in dostopnosti.

Naštel sem dvanajst bivakov v Italiji na območju, ki je manjše od polovice naših Julijcev. Menim, da je postavljanje bivakov na pomembnih točkah dober način za spodbujanje drugačne vrste planinstva, ki ji jaz pravim gorništvo. Tisti, ki se odpravi v njihovo zavetje, v gore

zahaja drugače kot pa tisti, ki si visoko pod vrhovi želi dolinskega udobja. Prepričan sem, da bi tak, samostojen način pohajanja po gorah morali spodbujati. Zdi se mi, da predstavlja tak bivak zelo majhno motnjo v okolju. Ker ne poslujejo profitno, ni nikogar, ki bi tja vabil in spodbujal večje množice ljudi. Tam ni sanitarnih odplak, pralnih praškov, električnih agregatov, žicnic, preletov helikopterjev. Kultura obiskovalcev je običajno tako visoka, da svoje smeti odnašajo nazaj v dolino. Potrebni so minimalnega vzdrževanja, morda pregled dvakrat na leto. Zato menim, da naravovarstvenih razlogov za njihovo prepoved ne bi smelo biti.

Kot navaden član Planinske zveze Slovenije, ki prav malo ve o dogajanjih v njenih odborih, imam občutek, da odgovornim gradnja novih bivakov še na misel ni prišla. Dejavnost gospodarske komisije je očitno usmerjena v oskrbovanje (gradnjo novih koč smo, hvala bogu, opustili) obstoječih koč, njihovo obnovo, širitev in, žal, pridobivanje dobička v njih. Ne dolgo tega smo poudarjali množičnost v gorah, vlekli smo stotnije ljudi raznih spolov, poklicev in nazorov na Triglav in se hvallili z desetinami tisočev članov. Za tako osnovno filozofijo PZS je bila seveda gradnja in širitev koč po gorah upravičena. Tudi ogromno dolinskega udobja je bilo treba privleči tja gor: pivo, žganje, dunajske zrezke, sveže rjuhe, smrdeče agregate ipd.

PREDLOG ZA NOVO GORNIŠTVO

V zadnjem letu se je ta filozofija počasi spreminjala. Končno smo le spoznali, da nima smisla

vlačiti v gore prav vsakogar, pa če to hoče ali ne, to zmore ali pa tudi ne. Stotnij na Triglav je že manj. Kaj če bi počasi spremenili tudi gospodarsko filozofijo v gorah? Kaj če bi si PZS zadala za nalogo opremo nekaj ključnih območij v naših gorah z bivaki in jih tako »odprla« tistim gornikom, ki ne marajo nabito polnih koč, angleških WC nad 2000 metri, ki jim ni za elektriko zvečer, temveč raje tavajo po brezpotjih in zvečer klepetajo ob sveči ali ognju? Naj kar takoj naštejemo tri take ključne točke:

1. Planina Zapotok, kjer je ovčarski stan, v katerem smo včasih prespali, že skoraj razpadel. S tem bi naredili veliko uslugo alpinistom in gornikom ki bi jim skrajšali vzpon na Bavški Grintovec.
2. Nekje pod Loško steno, recimo na sedlu med Briceljkom in Stadorjem. Loška stena je sedaj dostopna le z bivak opremo, saj je celotno prečenje v enem dnevu z vzponom in sestopom praktično neizvedljivo. Seveda ima tudi tako potepanje z bivakiranjem svoj čar, toda menim, da ga bivak ne bi pretirano pokvaril.
3. Med Rombonom in Čukljo. Vzpon na Rom-

bon je več kot dovolj dolg za en dan in bi se bivak tam zgoraj neke prav privilegel. Zelo veseli bi ga bili tudi turni smučarji.

Seveda bi jih lahko naštel še celo vrsto, pa naj bodo za začetek dovolj ti trije.

Izdelava in montaža takega bivaka ne bi smela biti pretirano velik finančni zalogaj. Saj gre le za manjšo leseno barako, obito s pločevino in zelo skromno opremljeno. Tudi postavitve je enostavna: kramp, lopata, nekaj peska in cementa ter helikopter. Seveda se lahko »počez postavi« cela vrsta birokratskih ovir od lokacijskih dovoljenj do budnih čuvajev ali raje »čuva-jev« Triglavskega narodnega parka. Vendar sem prepričan, da bi se z dosti dobre volje dalo vse prebroditi, tako kot se je dalo pripeljati kapelico na Kredarici v sam slovenski parlament. Gradnjo in kasnejše vzdrževanje bi zaupali lokalnim društvom, dobička pa od take investicije ne bo. Ta sredstva so pač dolgoročna investicija PZS v slovensko gorništvu.

Prepričan pa sem, da bi se dalo dobiti tudi precej prostovoljnih prispevkov posameznikov in podjetij.

TAM SE MARIKAJ IMENUJE PO PROPADLIH PLANŠARJIH

DOLINSKE PLANINE NAD TRENTO

EDO KOZOROG

Trentarske planine so del kulturne krajine, ki je v preteklosti izgubila svojo gospodarsko vrednost, drugih funkcij in vrednot pa temu delu krajine nismo znali poiskati. Zato doživljajo elementi te kulturne krajine svojih zadnjih pet minut. Te pa so dragocene za etnologe in ljubitelje krajine, da utrnejo pozabi čimveč elementov te zanimive kulturne dediščine, pa čeprav le v pisni obliki in na fotografijah.

V preteklosti je bilo opravljenih kar nekaj temeljitih študij o trentarskih planinah. Bibliografija nikakor ne more biti popolna brez priznanih avtorjev, kot so Dvorskv, **Turna, Melik** in nazadnje **Križner**, ki je bil v nekaterih pogledih najbolj temeljit. Vsi avtorji pa so več ali manj zaobšli tiste planine, ki so jih imeli planšarji iz Zgornjesavske doline na trentarski strani. To so planine Trenta, Prisojnik in Velika planina. Te spadajo med najstarejše planine v dolini Trente, gospodarsko pa v skupino Dolinskih planin, to je med Zgornjesavske planine (Melik 1950).

Namen pričujočega članka je strniti zbrano gradivo v čim bolj celostno podobo o teh planinah.

Omenjene planine spadajo med tista sporna zemljišča, ki so segala prek geografskih meja svojih uporabnikov, praviloma zaradi gospodarske nujne. To pa je bilo večkrat v nasprotju s

političnimi mejami. Takih primerov je bilo na Primorskem več, na primer na Miji zaradi dostopa do Nadiže, ali pod Krnom, kjer še danes katastrska občina Vršno zaradi pašnih površin sega vse do Krnskega jezera. Najizrazitejši pa je bil ta v Zadnji Trenti, kjer je greben Julijskih Alp zelo močna naravna meja (razvodnica med Jadranom in Črnim morjem!). Ta je zato že od nekdanj pomembna politična meja. Zaradi tega je nastal spor med dolinskimi in bovškimi planšarji, ki je trajal skoraj pol tisočletja vse do propada teh planin.

NASTANEK DOLINSKIH PLANIN

Kolonizacija Zgornje Soške doline je močno povezana s preходом tega ozemlja v last oglejskega patriarha. Takrat postanejo vrhovi Julijskih Alp severna meja Tolminskega. To se je po mnenju nekaterih zgodilo že leta 1001, ko naj bi z darovnico **cesarja Otona II.** prešla v oglejsko last tudi Tolminska (**Kos** 1946, str. 11). Vsekakor pa se je to moralo zgoditi v času **patriarha Rabengerja** v letih med 1063 in 1068 (**Kos** 1946, str. 12).

Svojo posest je Oglej naglo koloniziral proti severni meji. Tako naletimo prve omembe planine Trebiščine v Trenti že leta 1328; bila je last Ogleja (**Kos** 1946, str. 13).

Vendar je v Savski dolini naselitev potekala še